

Heyecan verici bir başlık:NÖROETİK ve Zihin Beden Problemi

An excitingtitle: NEUROETICS and Mind Body Issue

Stj.Dr.MelisSOYHAN

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi 5. Sınıf Öğrencisi

Özet

Yeryüzünün en kaotik varlığı insan..Ve onu diğer tüm varlıklardan çekici ve karmaşık kılan insan zihni..İşte bu kaotik insan davranışının nöral temellerini anlama azmi, belki yine bu karmaşık insan zihnini tatmin edebilecek tek şey olduğundan yüzyıllardır yapılan nörobilim araştırmalarının temelinde olduğu savunulabilir.Bilinç,hafıza,ruh,din,ahlak,özgür irade,varoluş gibi felsefenin başlıca sorunlarını oluşturan meseleler nörobilim alanındaki gelişmelerle yeniden değerlendirilmeye çalışılmaktadır.Nörobilim araştırmaları günümüzde sadece bilim insanlarının değil toplumun da oldukça ilgisini çeker durumda. Nöroetiğin aslında temel olarak çalışmayı hedeflediği iki boyutu vardır.Bunları ana hatlarıyla; *The Ethics of Neuroscience, The Neuroscience of Ethics*olarak gruplayabiliriz.Nöroetiğin çalışma alanının içerisinde bulunan ve cevap aradığı sorulardan biri de 'Zihin-Beden Problemi' dir.Nithekim,nöroetik kavramının daha iyi anlaşılması için zihin beden probleminin de anlaşılması iyi olacaktır.Zihin –Beden Problemi makalede Fransız Modern Filozof Rene Descartes ve Amerikalı Dil Bilimci John Searl'ün gözünden ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler:Nöroetik,Zihin-Beden Problemi,Descartes.

Summary

The most chaotic existence of the earth is human .. And it is the attractive and complicated human mind from all other beings ..It is the basis of neuroscientific researches that have been made for centuries since it is the only thing that can satisfy this complex human mind perhaps to understand the neural basis of this chaotic human behavior. Neuroscience studies are trying to reevaluate the main issues of philosophy such as memory, soul, religion, morality, free will, existence. Neurobiology researches attract not only scientists but also society,nowadays. There are two dimensions in which neuroethics actually aims to work basically. The Ethics of Neuroscience and The Neuroscience of Ethics. One of the questions in the study area of neuroethics that we are looking for answers to is the 'Mind-Body Issue'. Understanding of the mind body problem will be good for better understanding of the neuroethic's concept. The problem was dealt with in the eyes of the French philosopher Rene Descartes and the American Language Scientist John Searl.

Key Words:Neuroethics,Mind-Body Issue,Descartes.

Heyecan verici bir başlık:NÖROETİKve Zihin Beden Problemi

1.Giriş

Yeryüzünün en kaotik varlığı insan..Ve onu diğer tüm varlıklardan çekici ve karmaşık kılan insan zihni..İşte bu kaotik insan davranışının nöral temellerini anlama azmi, belki yine bu karmaşık insan zihnini tatmin edebilecek tek şey olduğundan yüzyıllardır yapılan nörobilim araştırmalarının temelinde olduğu savunulabilir.Bilinç,hafıza,ruh,din,ahlak,özgür irade,varoluş gibi felsefenin başlıca sorunlarını oluşturan meseleler nörobilim alanındaki gelişmelerle yeniden değerlendirilmeye çalışılmaktadır.Nörobilim araştırmaları günümüzde sadece bilim insanlarının değil toplumun da oldukça ilgisini çeker durumda.

Peki bu araştırmaların uygulandığı çerçeve neye göre çizilecektir,araştırma süreçleri nasıl ilerlemeli,araştırmaların sonuçları nasıl paylaşılmalıdır ve beklendiği gibi bu sonuçlar ahlaki ,etik,felsefi sorulara yanıt getirebilecek midir? Günümüzde bilim insanları yaptıkları çalışmalardaki sosyal içeriğin ve bu içeriğin yaptıkları incelemeleri nasıl etkileyebileceğinin daha çok farkındadırlar.(1)

Nörobilim araştırmalarının bu boyutlarıyla günümüzde sosyal bilimlerle harmanlanması ve daha içiçe olması nöroetik gibi araştırma sahalarına daha çok ihtiyaç duyulmasına ve gündeme gelmesine sebep oluyor.

2-Gündemimize hızla giriş yapan Nöroetik sözcüğü ne anlama gelmektedir?

Nöroetik aslında bir kelime olmaktan çok bir kavramı temsil etmekte olan birleşik bir sözcüktür.Neuro- bir ön ek olarak kullanılır ve eklendiği kelimelere ‘sinir,sinirler ya da sinir sistemiyle ilgili’ (2) anlamı katmaktadır.Nöroetiğin de içerisindeki bu ön ek de onun nörobilimlerle olan sıkı bağlantısı temsil ediyor.

Nöroetik sözcüğünün ikinci bir bileşeni olan etik sözcüğü ise günümüze gelene dek bir çok anlamı ifade etmiştir.Şimdilerdeki güncel tanımıyla kullanımı ise;bir grubun, bir topluluğun yaşama biçimi,bütün insanların başka insanlara nasıl muamele etmeleri ve bütün insanların nasıl muamele görmeleri gerektiğine ilişkin talepler getiren normlar topluluğudur.(3)

3-Bir kavram olarak NÖROETİK

Nöroetik,yalnızca birtakım farklı nesne ve ilgileri dizgisel olmayan bir biçimde birleştiren kaynaşmış bir sözcüğü temsil etmenin ötesinde,bilim dallarının kesişiminde organize ve ayrı bir araştırma sahasıdır.(1)

Nöroetiğin aslında temel olarak çalışmayı hedeflediği iki boyutu vardır.Bunları ana hatlarıyla; *The Ethics of Neuroscience, The Neuroscience of Ethics*olarak gruplayabiliriz.

Yani;Etik kavramların ve davranışların nöronal temelleri üzerine araştırma ve tartışma yolunu açması işlevlerinden biridir.İkinci olarak nöroetik,nörobilim araştırmalarının ve sonuçlarının farklı alanda kullanımının ahlaki olup olmadığını ve yeni bilgilerin getireceği etik ikilemleri sorgular ki bu işleviyle,uygulamalı etiğin çok yeni bir alanı olarak kabul edilir.

Zihnin nöral bağlantılarını belirleyip bunlara müdahale etme yolunda nörobilim ilerlemesi ile ortaya çıkan etik sorunlar nöroetiğin temel kaygısıdır.(1)

Nöroetik çalışma alanı,nörobilim araştırmalarının ve uygulamalarının ortaya çıkardığı etik,toplumsal ve hukuki etkilerin incelenmesini kapsar.

Nöroetik bu kapsamıyla,ahlak felsefesinin ve nörobilimin insan bilimleri ile etkileşime girdiği disiplinler arası bir alanı tanımlar;nörobilim araştırmalarının ve klinik uygulamalarının kamu alanına yansımalarının yaratabileceği etik meseleler üzerine odaklanır.

3.1. Peki ya etik konular ve kavramlar neden bu kadar karmaşıktır?

Bilgimiz hızla büyüyor olsa da sinir sistemiyle ilgili kısıtlı bir bilgiye sahibiz.Bu sınırlı bilgi kısmen etik konuların karmaşıklığını açıklayıcıdır.Aynı zaman da çoğu nöroetik tartışma henüz bilim kurgu gelebilir fakat nöbilim araştırmaları ve keşifleri devam edecektir.(1)

İnsanoğlu beyni keşfetme yolunda büyük adımlar atarken daha pek çok etik sorunlarla yüzleşmek zorunda kalacaktır.

Disiplinler arasındaki çalışmalardaki artış,kamunun bilimi anlama konusunda artan ilgisi nöroetiğin önemini daha çok ortaya koymaktadır.

En ciddi yatırımların nörobilime aktarıldığı da göz önünde bulundurulursa nöroetiğin gittikçe kazanacağı önem göz ardı edilemez..

4. Nöroetik: Zihin ve Beden

Nöroetiğin ışık tutmayı hedeflediği temel iki işlevini daha iyi anlamak için,günümüzde hala bir gizem olan zihnin ve bilimsel olarak kanıtlanmış şekilde inanılmaz mikro bir çevrede yine inanılmaz kompleks yolaklar ve reaksiyonlar oluşturarak zihni,fikir ve davranışları, hatta insan karakterini oluşturan beynin incelenmesi ve irdelenmesi gerekir.

İkisi üzerinde de yüzyıllardır yapılan çalışmalar hatta temel alınarak oluşturulmuş bilim dalları mevcutken felsefi açıdan da özellikleri ve asıl olarak bu iki varlığın arasındaki ilişki hakkında fikir edinmek nöroetik çalışmaları anlamak adına faydalı bir çalışma olabilir.

Zihin ve beden arasındaki ilişki daha önce de bahsettiğim gibi eski çağlardan beri üzerine düşünülmüş ve hala net bir sonuca varılamamış,günümüzde çeşitli ve birbirine zıt felsefi teorilerle açıklanmaya çalışılmaktadır.Bu sebeple zihin beden ilişkisi daha doğru olarak zihin-beden problemi olarak ele alınmıştır.

4.1.Zihin Beden problemi

Zihin beden problemi 2000 yıldan fazla bir süredir tartışılıyor ve hala canlı bir konu. Hatta daha ileriye gidebilir ve sinirbilimlerin ortaya çıkmasının ardından her zamankinden daha şiddetli tartışılan bir konu haline geldiğini söyleyebiliriz. Bu, basit bir gerçekte açıklanmaktadır??? Zihin beden problemi temelde felsefi bir problem olmasına rağmen, bunu çözmeye kaydedilen ilerleme büyük oranda nörobilimler hakkındaki ilerlemeye bağlıdır.(4)

Felsefi tartışmalar aslında, tartışmasız ya da en azından kabul gören kriterleri,gerçekleri,rasyonellik ya da tutarlılık ışığında nasıl yorumlayacağınızla ilgilidir. Fakat gerçekler öncelikle sinirbilimler tarafından sağlanmaktadır.(4)

4.2.Zihin Beden problemi -RENE DESCARTES

Ne gariptir ki ‘Kaya nedir?’ sorusunu ‘Ben neyim?’ sorusunu cevaplamaktan daha kolay buluruz...

Zihin beden probleminin günümüze kadar gelen tartışmaları sürecinde,gerek felsefi gerekse nörobilim ya da farklı araştırma ve bilim dalları üzerinde durulmuştur.Ben de geleceğin bir hekim adayı ve potizif bilimci olarak zihin-beden problemimini incelerken her zamankinden farklı olarak bu defa ‘kaya nedir’sorusuna cevap aramak yerine ‘be neyim’ sorusunu irdelemeye çalışacak ve konunun daha çok felsefi boyutuna değineceğim.Bu bağlamda araştırmalara giriştiğinizde siz de göreceksiniz ki karşımıza ilk ve en çok çıkan isim ünlü Fransız modern filozofu Rene Descartes olacaktır.(5)

Descartes, Felsefesinin köklerini Ortaçağ düşüncelerinden almış görünse de kullandığı yöntem ve ortaya koyduğu temel ilkelerle modern felsefenin kurucusu sayılmaktadır.Descartes'ın içinde yaşadığı dönem olan ortaçağda,özellikle eğitim alanının kilisenin tekelinde olduğu bilinmektedir. Dönemin bu özellikleri içermesiyle birlikte Descartes'ın felsefesine başlarken temel olarak neyi problem olarak görmüştür?Descartes, bu bilgi arayışı sürecinde, dönemin entelektüel akımı olan şüpheyi kendisine metot edinmiştir. (6)

4.3.Descartes ne söylüyor ?

Modern felsefenin kurucusu fransız filozof Rene Descartes tarafından ortaya konulan zihin-beden problemi tartışması günümüzde de sürmektedir.Söz konusu problem tartışması 17. yy’ın en önemli felsefi konusu olan töz sorunuyla da doğrudan ilgili olmakla birlikte,insanın zihin ve beden olmak üzere 2 ayrı tözden meydana geldiğini ve bunların birbirlerine indirgenip indirgenemeyeceği sorunları etrafında dönmüştür.

Rene Descartes ve Doğanın Tözsel Yapısı, Töz Nedir?

Descartes, tözü “varolmak için kendisinden başka hiçbir şeye gereksinim duymayan bir şey” olarak tanımlıyordu.(6) Ne var ki bu tanım gerçek anlamda onun sonsuz töz olarak nitelediği Tanrı tözüne uymaktadır. Çünkü Tanrı tözü varlığını salt kendisine borçludur, başka hiçbir şeyin yardım ve katkısına gereksinimi yoktur.*Descartes’e göre töz, “var olmak için kendisinden başka hiçbir şeye gereksinim duymayan şeydir”* Bu tözler, “ruh-zihin” ve

“madde” tözleridir. **Descartes’e göre Tanrı sonsuz tözdür ve bunun yanı sıra ruh ve madde olmak üzere iki sonlu töz bulunur. Ruh tözünün özü düşünmek, madde tözünün özü ise yer kaplamaktır.** Descartes,zihin ve bedeni iki ayrı töz olarak tanımlar.Buna göre zihin,cisme ait hiçbir nitelikten pay almaz.Çünkü o doğası gereği hiçbir şekilde bölünemez.Fakat cismi şeylerde bunun tam tersi olur ve beden her zaman bölünebilir.(7)

4.4.Zihin- Beden Ve Benlik, ’ Düşünüyorum,öyleyse varım.’

Descartes’e göre; ne olduğumuzu incelediğimizde,var olmak için uzama,şekle ve bedene gereksinim duymadığımızın farkına varırız.dolayısıyla zihnin ya da düşüncenin varlığına ilişkin bilgimiz,bedenin varlığına ilişkin bilgilerimizden önce gelir.Çünkü bedenimiz de dahil olmak üzere dış dünyaya ait nesnelere varlığından kuşulanmakla birlikte bu kuşku sürecinde düşündüğümüzü biliriz.Böylece düşünen bir ‘ben’in varolduğu sonucuna ulaşırız.Descartes’in ünlü ‘Düşünüyorum,öyleyse varım.’ Aforizmasının temeli de bu varsayıma dayanır.

Bu ‘ben’ ile kastedilen insan zihnidir.Ancak zihin özü bakımından mükemmel olsa da yanılabilir, bu yanılma zihnin yanlış kullanılmasından kaynaklıdır.Öyleyse doğru kullanıldığında zihnin mükemmeliğinin sağlanması mümkündür.

Descartes’ e göre zihin aynı zamanda bizi duyuların yanıltıcılığından korur.Bu durum zihnimizin yanılmaz olduğu anlamına gelmez.Onun yanılmasının nedeni de duyulardır.Ancak gerektiği gibi kullandığımız taktirde zihnimizin yanılığa düşmesi olanaksızdır.O halde zihnimizi duyulardan koparmaya çalışmalıyız.Bunu gerçekleştirdiğimizde düşüncelerimizi her türlü duyulanabilir şeyler olan maddelerden soyutladığımız için katışıksız ve anlaşılabilir olan şeylere yöneltmek çok kolay olacaktır.(5) Çünkü duyularımız bizi çoğu zaman aldatır.uzak cisimlerin bize daha uzak görünmesi ya da gözdeki sarı nokta hastalığına yakalanan hastaların herşeyi sarı görmesi buna örnek olarak verilebilir.Öyleyse özü düşünme olan zihinle,özü yer kaplama olan beden arasında hiçbir ortak özellik yoktur.Bundan dolayı Descartes,beden ve zihni iki ayrı töz olarak nitelendirmiştir.

Descartes,bu düşüncelerinden dolayı düalist olarak nitelendirilir.Düalizm ,Felsefe ve din biliminde başta olmak üzere,çeşitli öğretilerden bahsetmek ve bunları tanımlamak için geliştirilen yöntem olarak adlandırılabilir.bu öğretilerin tamamında iki temel maddenin (genelde zıt) bulunduğu yer alır.Bu iki temel madde,özellikle de zıt güçler veya varlıklar olabilir. (töz’ler) O’na göre zihin ve beden birbirinden ayrı,ancak aralarında etkileşim bulunan tözlerdir.Bununlar birlikte zihin-beden düalizmine birtakım itirazlar da yöneltilmiştir.

5.Amerikalı düşünür -JOHN SEARLE

Zihinsel olguların beyin ve beynin özellikleri olduklarını iddia eden Searle,zihin ve bedeni iki farklı töz değil iki farklı maddi gerçeklik olarak nitelendirir.Ona göre zihin biyoloji ve fizik dünyasının ötesinde değildir.Zihin beynin faaliyetlerini ortaya çıkarmaktadır.Bu nedenle zihin biyolojik bir niteliğe sahiptir.Searle,zihnin beyne indirgenemeyeceğini savunur.Ancak ona göre,zihin her ne kadar başka bir şeye indirgenemese de yine de biyolojiktir.

Searle felsefesindeki en önemli kavramlardan biri bilinçtir.O,bilinci fotosentez,sindirim gibi olağan bir biyolojik fenomen olarak nitelendirir.Böylece,bedenin zihne,zihnin de bedene doğrudan etki ettiği açıkça iddia edilebilir.Öyleyse bilinç,beyinde oluşan biyolojik bir süreçtir.Searle bu yönüyle materyalist bir bilinç teorisi ortaya koyar.Ancak Searle,bilinci nöron,sinir hücreleri gibi beyinle ilgili durumlara indirgemez.Bu yönüyle Searle'ün görüşleri,materyalist filozofların ve Descartes'ın görüşlerinden farklılık gösterir.

Geleneksel materyalizm yalnızca maddenin gerçek olduğunu,madde ve maddenin değişimleri dışında hiçbirşeyin var olmadığını öne sürer.Buna göre evrendeki tek töz maddedir ve tinsel bir töz yoktur.Buna göre zihin-beden ilişkisi içerisinde düşünüldüğünde,zihinsel olan herşeyin geçerli bir felsefi analizle maddeye indirgenebileceği görüşüne karşılık gelir.

Searle'e göre,Descartes'ın düalizmi,bilinç ve diğer zihinsel görüngüleri fizik,kimya ve biyolojinin sıradan fiziksel dünyasından oluşan farklı bir varlık bilimsel alanda görür.Başka bir deyişle düalizm dünyada zihinsel ve fiziksel olmak üzere iki tür görüngü olduğunu iddia eder.Ancak bu da beraberinde şöyle bir soruyu gündeme getirmektedir:Bu iki varlık arasındaki ilişki nasıl kurulur?

Descartes, zihin ve beden arasındaki ilişkinin sinirler aracılığıyla sağlandığını düşünür.Örneğin, ayağımda bir ağrı hissettiğimde bu duygu beyne kadar aktarılır ve oradaki ruha bir etkide bulunur.Dolayısıyla ruh, bedenin uyarımlarını algılar ve bunlara tepkilerde bulunur.

5.1.Searl'e göre materyalizm ve dualizm

Searle için bu, zihin-beden problemine tatmin edici bir cevap değildir. Searle'e göre, hem materyalizm hem de düalizm büyük bir yanılğı içindedir. Her iki akım da belirli bir kelime hazinesiyle birlikte belirli bir varsayımlar dizisini kabul eder.Searle, ayrı bir zihinsel alanın varolduğunu savunan düalizmin bu alanın içinde yaşadığımız maddi dünyayla nasıl bir ilişki içinde olduğunu açıklayamadığını söyler.

Searle'un teorisine göre, dünyada önemli olan her şey bilinçle ilişkisi oranında önemlidir. Bu bakımdan bilinç ya da zihin toplumsal kurumların ortaya çıkmasında da önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla Searle'e göre bilincin en önemli niteliği kendini aşarak başka bilinçlerle ilişki kurması ve bunun sonucunda toplumsal gerçekliği inşa etmesidir. Bu düşünce aynı zamanda zihin problemine ilişkin görüşleri bakımından Searle'un Descartes'dan farkını da ortaya koymaktadır. Zira Descartes'a göre, zihnin ayırdedici niteliği, başka herhangi bir şeye gereksinim duymaksızın kendisi hakkında düşünme etkinliğini başarabilmektedir. Bu yönüyle Descartes'ın bilen öznesi, tarih dışıdır ve toplumsal olmaktan uzak bir karaktere sahiptir.

Searle, Descartes'ın teorisinin bilimsel dünya görüşüyle bağdaşamayacağını düşünür. Ona göre zihin, dil ve toplumsal gerçeklikler arasında var olan mantıksal bağımlılık ilişkilerini araştırıp sorgulamak önemlidir. Zira Searle bilimlerden de yararlanarak bu ilişkileri incelemiştir. Ancak ona göre, Descartes'ın düalizmini temele aldığımız sürece zihinsel olanın fiziksel olanla ilişkisini anlamak oldukça zor olmaktadır. Bu düşünceden hareket eden Searle, düalizmin geleneksel kategorilere derinden bağlı, modası geçmiş antibilimsel bir yaklaşım olduğunda ısrarlıdır.

Sonuç

Etkileşimci düalizmin zihin beden problemindeki çıkmazı iki töz arasındaki etkileşimin nasıl olduğunu tanımlayamamasından gelir. Zihin bedeni nasıl etkiler? Aynı şekilde, beden zihni nasıl etkiler? Bu ikisi arasındaki etkileşim üçüncü bir tözle sağlanıyorsa, bu kez üçüncü tözle olan etkileşimler nasıl sağlanır? Sonuçta, her çokçu anlayışın içine düştüğü bu çıkmazdan etkileşimci düalizm de nasibini alır.(10)

İnsanoğlu, heyecanlandığında yüzü kızarır, aynı şekilde utandığında da bu böyledir. Ya da birisinden kötü bir haber aldığıda hayatını değiştirecek önemli bir olay karşısında kaldığında kalp atışları hızlanır, elleri ayakları tutmayacakmış gibi hisseder. İnsanlar bu gibi tepkileri

normal karşılar ne var ki depresyon,hayattaki psikolojik travmaları,kişilik yıkımı yaşadıklarında bunların bedenleri üzerinde bırakacakları etkiden bir haber davranır ve bunu kabullenmezler,günümüzde de zihin beden arasındaki bu çözülmemiş şifre üzerinde yol katedilmesi belki de etik ve felsefi sorunların yanında en çok da bu konular ve problemler hakkında ufkumuzu müthiş şekilde aydınlatabilir.

Ne var ki zihin beden probemi günümüzde hala çıkışı bulunamayan bir orman,ucundaki ışık görülemeyen bir tünel gibidir.nöroetik sahasında yapılacak araştırmaların,ve bu sahanın gelişmesi ve geliştireilmesinin büyük önem taşıdığı günümüzde yadsınamaz bir gerçektir,bu ümit vadeden alanın üzerine yapılacak çalışmaların umut vadedeceğine ve bilinmezleri,soru işaretlerini aydınlatacağına inanıyorum.

KAYNAKLAR

- 1.http://Www.Journalagent.Com/Tjob/Pdfs/TJOB-09719-voice_of_students-ozciftci.pdf SGT: 3/1/2017
- 2.<http://etymonline.com/> SGT: 3/1/2017
3. IonnaKuçuradi,Etik ve Etikler, Tmh – *Türkiye Mühendislik Haberleri* sayı 423 - 2003/1
- 4.Giordano,James J. &Gordijn,Bert. *ScientificandPhilosophicalPerspectives in Neuroethics*,CambridgeUniversity Press,2010
- 5.<<http://felsefekulubu.pau.edu.tr-filozoflar> SGT: 3/1/2017
- 6.<www.flfsdergisi.com/the-problem-of-mind-in-descartes SGT: 2/1/2017
- 7.Sorell,Tom. *Descartes*,Altın kitaplar yayıncılık
- 8.levy,Neil. *Neuroethics 'Challengesforthe 21st Century*,CambridgeUniversity press,2007.
- 9.Cevizci,Ahmet (editör) *Felsefe Ansiklopedisi*,EtikYayımları,Mayıs 2004.
- 10.Haslanger,Sallyprof.*Felsefenin problemleri* ,Akıl ve Beden Ekim 19 ,2005.
- 11.Günday,Şeref.*Zihin Felsefesi*,2002.
- 12.Yalçın, Şahabettin. *Modern Felsefede Benlik*, Boğaziçi Üniversitesi yayını, İstanbul, 2010.